

HUSZTI JÁNOS

LÉTÜNK HARMÓNIAJA

Jn 10,17

Az ÉLET a legnagyobb titok. Minden élet, nemcsak az ember élete, és nemcsak biológiailag, hanem a létezés részeként is. Bár biológiai életünk sok titkát a tudomány már megfejtette, de számos: hogyan? és miért? — még feleletre vár. Századunk óriás léptekkel halad a megismerések vagy felismerések útján. Mind több és több, valamikor megismerhetetlennek vélt titok nyílik fel az ember kutató, kereső, kísérletező munkája nyomán. És mindaz, amit megismert, felfedezett és tudása révén magáévá tett, egy-két szomorú kivételtől eltekintve, magát az ÉLETET szolgálja és gazdagítja. Minden jószándékú törekvés és ennek nyomán birtokunkba jutott tudás az emberért, az életért történik ezen a földön.

Az ember élete azonban nemcsak egy biológiai folyamat. Több enél, magasztosabb, mert ahogy nincs negatív csak a pozitív létezésével — az emberi élet is a maga áldott kettősségében csak a biológiai-fizikai és a lelki-szellemi összekapcsoltságában, együttes jelenvalóságában jelent életet.

Bármit is alkotni, megépíteni, a gondolat létező valóságában kibontakoztatni — erőt, energiát igénylő igyekezet. Szükséges tehát időközönként vagy folyamatosan a feltöltődés, a fogyó erők, energiák pótlása, sőt néha fokozása, ha a megvalósulások elé akadályok merednek.

Jézus életének és munkájának megértését és magunkévá tételét: több irányból közelíthetjük meg. Tette is ezt a történelem folyamán többféle hit és elképzelés szerint a kereszténység. Egy azonban bizonyos, hogy Jézus háromesztendős tanítói munkássága minden igyekezetével és odaadó szeretetével az ember élete kettősségének összhangját igyekezett megteremteni. Mert az kétségtelen, hogy egyik a másik hasznára vagy kárára fokozható. Az egyoldalú felfokozás azonban megszünteti az egyensúlyt.

Fizikailag betegséget okoz a szervezet biológiai egyensúlyának a felborulása. Ha ez történik, külső beavatkozásra, gyógyításra van szükség, hogy a felborult egyensúly helyre álljon. De így van ez a lelki-szellemi életben is. Ha elveszti harmonikus kiegyensúlyozottságát érzelmi világunk — lelkileg, szellemileg leszünk betegek. Ilyenkor is segíthet a külső beavatkozás, amely a gyógyítást hozza és a megbomlott belső összhangot helyreállítja.

Közismert, hogy nemcsak ellentétes vágyaink, igényeink vannak, hanem gyakran a lét törvényei állnak ellentétben vágyainkkal. Álmodunk, írunk, beszélünk a szeretetről, humanizmusról, másokért élésről, de saját érdekeink, előmenetelünk jogosnak ítélt védelme szembehelyez emberszeretetünkkel. Vágyunk nagy tetteket végrehajtani, de a hétköznapok taposóalmában igen sokan elfásulnak, elfelejtik ifjúkoruk lelkesedését, és belekeserednek abba, hogy a nagy tettek csak kevesek pri-

vilégiuma. Örökre és békére vágyva, hányszor nem tudjuk mégsem elkerülni a békétlenséget, a szenvedést. Alkotó, eredményt hozó életre vágyunk, és mégis néha fásultságunk és fájdalmaink tehetetlenjei leszünk.

Makszim Gorkij szerint „azoknak élete válik veszedelmessé, akik nem tudják, mit akarnak, — és csak a gyenge emberek nem bírnak önmaguk érzésvilágával, — mert meggyőződésem — írja —, hogy az emberi lét legfontosabb feladata az az önmagunk felett való belső uralkodás, mely megteremti vagy helyreállítja létünk harmóniáját.“

Minden emberi élet több-kevesebb küzdelemnek részese. Nincs olyan teremtmény, aki ne találkozónék megoldhatatlannak vélt kérdésekkel. Kétségbeejtő lenne, ha ilyenkor megtorpanna és saját bajai közé ásná be magát, de közben megfélemedezne munkájáról és feladatairól. Az az erő, amellyel önmagunkon uralkodunk, adja létünknek igazi értelmét és emel ki a csalódások keserűségéből.

Vallások és filozófiák próbálnak választ adni az ember vívódó kérdéseire. Mély mondanivalójuk mellett is gyakran egyoldalúak maradtak. Az egyoldalúság pedig minden esetben az összhang ellenére történik. Nem lehet létünk nagy kérdéseihez csak az anyagi világ oldaláról közelíteni, sem fordítva: az anyagiakat figyelmen kívül hagyva, csak szellemekben jelentkező, földöntúli világ reményével és ígéréssel választ adni. Nem lehet a közösség nagy kérdéseit háttérbe szorítani az egyén kérdései mellett, mint ahogy nem lehet az egyén kérdését sem elhanyagolni a közösség kérdései mellett.

„Krisztusi volt és nem krisztuskodó“ — írja Németh László Tóth Árpádról. Ez a megállapítás a mély meggondolások egész sorát indítja meg bennünk. Ahhoz, hogy valaki ember legyen és ne csak emberieskedő, hogy melegen öleljen és ne legyen ölelkező, hogy mélyen szeressen és ne legyen csak szeretkező, hogy igaz hazafiként szeresse hazáját és ne legyen csak hazafiaskodó, hogy apa legyen és ne csak apáskodó, hogy hős legyen és ne csak hősieskedő, hogy tudós legyen és ne csak tudóskodó — ahhoz ennek a belső összhangnak a valóságban megszületett és megteremtett magatartása kell, mely az életnek nemcsak tétova előrehaladását, hanem az emberhez méltó igaz és nemes kibontakozását adja.

Egyáltalán nem lehet véletlen az, hogy beszédem alapigéjeként idézett szavait a jó pásztor és az ő juhairól szóló tanítása után, annak konklúziójaként mondotta Jézus. Rátenni az életet egy nagyszerű gondolatra, egy magasztos eszmére, egy maradandó tiszta alkotásra jézusi cselekedet és egyben jézusi példa. Ahogy Ő mondja: Isten szeretetétől körülvéve letenni az életet úgy, mint magvető a búzaszemet az éltető anyaföld rögei közé, hogy tízszer, százszor annyi termést hozzon, hogy megadja mindennapi kenyerét a munkával alkotó embernek. Letenni az életet az eszmék, a gondolatok oltárán, hogy világító és melegítő lángolásukban mutassák az utat, melegítsék a szíveket a hit odaadásával és a szeretet áldozatával életünk és létünk földi útjain. Értéke így lesz a leg egyszerűbb életnek is, mert névtelenségében kiemelkedik a homályos szürke láthatatlanból. Így nem vesznek el a nagyok és a jók gondolatai s maradnak nemes értékeiként a közeli vagy kései utókornak.

A jelennek így nemcsak a jövő a gondja, hanem a múlt is, a természetszerűleg jelenlevő mindennapok feladataiban. A ma életének meg-

építéséhez és a jövő életének a kibontakoztatásához a múlt összes korszakaira szükség van, mert ezeknek lényeges a szerepe a szemünk előtt lejátszódó történések alakulásában.

Unitárius anyaszentegyházunk ebben az évben ezért ünnepel emlék-évet. Dávid Ferenc egyházalapító mártír püspökünk halálának négyszázadik évfordulójára jövőt építő és jövőt formáló igyekezettel készülünk. Ünnepeink során jogosan merül fel a kérdés: mi az örökkévaló Dávid Ferenc életművében? — Válaszként talán elég lenne annyit mondani, hogy a tiszta jézusi evangéliumban lefektetett életereszmény megélése. Két történelmi tényre azonban rá kell irányítani figyelmünket.

A keresztény vallásosságban, Jézus követését és életpéldája megélését Krisztus imádása váltotta fel. Az emberi élet boldogságát egy halálon túli állapotra helyezték, a szenvedésekért pedig a mennyország üdvözítő megváltását ígérték mint a vallásosság tartalmát és lényegét.

Dávid Ferenc a túlvilágról a földre, az elvontról a valóságra, magára az emberre irányítja a hit figyelmét. Amíg a hit tárgya korábban a túlvilági üdvösség volt, az ő tanításában az ember lesz. Jelmondata, hogy a „hit Isten ajándéka“, s mint ilyen az emberformálás Istentől nyert leg-hatalmasabb eszköze. Így jut szerephez az Ő tanítása nyomán a hit mellett a cselekedet, a hitből fakadó cselekedet. Úgy, amint azt Jézus tette és példát is adott életével. Dávid Ferenc a hitbizonyosság erejével vallja, hogy van értelme az életnek, és nem gyötrő szenvedések vagy hiába-valóságok halmaza csupán, mert értelme van a hétköznapi szürkeségének, a másokért hozott áldozatnak, van értelme a szenvedésnek, és van értelme a szeretetnek, van értelme tehát magának az életnek akkor is, ha már látszólag értelmetlenné vált, mert a végső feloldás még a „Legyen meg a te akaratod“ sóhajában is benne van.

Dávid Ferencnek e hitbeli meggyőződése mellett a másik, amire mi boldogan emlékszünk, a lelkiismereti és vallásszabadság törvénybeiktatása olyan korban, amikor Európa csaknem minden nyugati országában dúlnak az évtizedekig tartó vallásháborúk, lobognak a vértanúság máglyái, embereket hitükért börtönbe vetnek, várfogságra ítélik. A magárahagyatott, török hódoltságú Erdélyben 1568 az unitarizmus győzelmének, az egyház megalapításának és a vallás- és lelkiismereti szabadságának az éve. A tordai országgyűlés határozata így hangzik: „... minden helyen a prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdessék, ki-ki az ő értelme szerint, és a község, ha venni akarja, jó, ha nem, senki kényszerrel ne kényszerítse az ő lelke azon meg nem nyugodván, de olyan prédikátort tarthasson, az kinek tanítása önénké tetszik.“

Mind többen és többen értékelik hazánkban és szerte a világon a dávidferenci reformáció évszázadokra előre mutató eredményét. Ezen értékelésekből hadd idézzem itt a következőket: „... a személyes átélésre épített emberközpontú hit az unitarizmus végső fejlődési fokaként jelenik meg minálunk.“

„Dávid Ferenc szabadságszerető szellemének nagyszerű műve volt, hogy a tordai országgyűlés kimondta Erdélyben a teljes vallásszabadságot. Ezzel a kis Erdély messze megelőzve a kort, az eljövendők bajnokává jegyezte el magát, és olyan magaslati pontot ért el az európai szellem történetében, mely mindig büszkesége lehet megpróbáltatásban és nehéz óráiban.“ (Szerb Antal)

1979 Dávid Ferenc halálának négyszázadik évfordulója. Méltó, hogy mi, késő utódai és hitbéli követői ezt az évet Dávid Ferenc emlékévének tekintsük és ennek jegyében emlékezzünk. Ő is az Isten szeretetének jóra fordító hatalmába tette le életét, hogy az utána jövő nemzedékek mint a lelki-szellemi szabadság vallásos örökösei átvehessék azt, bizonyosságául annak, hogy a HIT EMBERÉNEK legnagyobb alkotása a SZERETET, mely betölti vállalt élethivatását. Így lesz bizonyossá előttünk, követői előtt, hogy történelmünk arra készített fel minket, hogy Dávid Ferenc egyházának híveiként Isten-országát munkáljuk.

Az 1979 évi megemlékezésünket gazdagítja az a tudat, hogy amiért Dávid Ferenc életét áldozta: az ember és ember, az egyház és egyház között teljes egyenlőség, a lelkiismereti és vallásszabadság, a mai társadalmunkban, szabad hazánkban valósággá vált. Nem halt meg hát hiába dévai börtönében, hol életét tette le érettünk, mert a történelem újra felvéve azt: él Ő mibennünk megvalósult eszméinek nagyságában. Ámen.

MAJAY ENDRE

EMLÉKEZZETEK MEG

Zsid 13,7

Négyszáz évvel ezelőtt, 1579. november 15-én, Déva vára börtöncellájában mártírhalált halt a holtig tartó börtönbüntetésre ítélt lánglelkű reformátor, az ellenei által veszedelmes újítónak bélyegzett egyházalapító első püspökünk: Dávid Ferenc.

Ki volt ő? Ó, mennyit lehetne beszélni személyiségéről, harcos életéről, szelleme nagyságáról! De halála négyszáz esztendő évfordulóján hadd beszéltessem őt magát, ki a fogságban is kinyilatkoztatta erős lelkének meggyőződését: „Ha kérded mi a vétkem, miért jöttem hazám előtt gyűlöletbe? — az, hogy egy s nem három Istent tiszteltem. Kegyességem, mely az Istent nem engedte sokszorosítanom, bűnömmé lett. Hogy a részek nélküli egészet szét nem osztottam, s a végest a végtelennel összezavarni nyelvem nem bírta; hogy a szülöttet félttem az örökkévalóval fölcserélni, hogy elmémet rabbá tenni [...] nem bírtam, a megmérhetetlent, akit a mindenség befogni nem bír, egy szűznek méhébe zární átaltam; mert tagadtam, hogy Isten gyermekként sírjon, éheznek és szomjúhozzenek, irtózzék a fájdalomtól s rút halállal haljon meg; hogy nyelvemet vakmerőleg, tiszta lelkemet hamisat szólva beszennyezni szegyeltem, hogy az igazat kimondtam [...]. Ezek az én bűneim, ez az én istentelenségem, ezek az én boldogtalanságomnak okozói. Ezért érdemeltem büntetést, amin a késő kor bámolni fog, melyről hiszem, hogy tisztább hitet fog vallani.“ Ma, amikor első püspökünk emlékét idézzük, úgy érezzük, hogy az apostol intelmét híven betöltjük. Mert ő arra figyelmeztet: „Emlékezzetek meg a ti elöljáróitokról, akik szólották néktek az Isten beszédét, és figyelmeztvén az ő életük végére, kövessétek hitüket.“

„Emlékezzetek meg a ti elöljáróitokról.“ Tudósok vitatják, hogy a kor, a közszellem szüli-e az azt megfogalmazó, összefoglaló elöljárót, vagy egy lánglelkű vezéregyéniség alakítja át a közszellemet, a kort? Hogy általában egyik, vagy másik elvet vallóknak van-e igazuk, vagy